

Finansdepartementet
Postboks 8008 Dep
0030 OSLO

Vår saksbehandler
Cesilie Aurbakken
Christian Anton Smedshaug
Tlf. 22 05 45 52

Vår dato
2003-08-21

Vår referanse 1998/00037/018
Arkiv: 510

Deres dato
2003-06-20

Deres referanse 02/369

Høring av skisse til nasjonal handlingsplan for bærekraftig utvikling - Nasjonal Agenda 21

Norges Bondelag ønsker regjeringens arbeid med en nasjonal handlingsplan for en bærekraftig utvikling velkommen. Dette må være starten på en kontinuerlig prosess knyttet til økt fokus på bærekraftig bruk og lokal løsninger og verdiskaping. Dette vil også kunne redusere unødvendig internasjonal transport.

Norges Bondelag har likevel en del kommentarer til handlingsplanen.

Utviklingen i u-land det siste tiåret

Det er grunn til å minne om at i historisk perspektiv er tendensen at land liberaliserer etter hvert som de blir rikere, og at fattige mindre konkurransedyktige land har bruk for oppfostringstoll før de eventuelt kan liberalisere innenfor en del sektorer. Beskyttelse av hjemmemarkedet er viktig for å sikre oppbygging av kompetanse og infrastruktur som basis for videre utvikling. Noen sektorer egner seg også i mindre grad for liberalisering og trenger fortsatt regulering gjennom bl.a. tollvern. Under hovedmålet om mest mulig fri handel, må det gjøres tilpassninger med hensyn på hvilke produkter som er egnet for handel og hvor fort man skal gå fram på hver sektor. Det er grunn til å understreke at det er blandingsøkonomien og en gradvis liberalisering som har ført Vesten dit vi er i dag.

s. 8: "Det har imidlertid vært bred økonomisk og sosial framgang både i industriland og i utviklingsland de siste tiårene".

Det er riktig at det har skjedd framgang også i u-landene på 60- og 70-tallet, men i det siste tiåret har utviklingen ikke gått i riktig retning. Det er vist gjennom UNDPs 2003 rapport at utviklingslandene, spesielt i Afrika og overgangsøkonomiene, har hatt en dårlig utvikling det siste tiåret. Videre la FNs gruppe for analyse av Latin-Amerika ECLA, tidlig i august fram sin rapport som viser at også disse landene sliter med høy arbeidsledighet og lav vekst i perioden 1997-2003. Det er derfor behov for å endre denne framstillingen noe da utviklingen det siste tiåret er svært variabel.

Bondelagets Servicekontor AS

Postadresse: PB 9354 Grønland. 0135 Oslo	Besøksadresse: Schweigaardsgt. 34c Oslo	Telefon: 22 05 45 00	Telefaks: 22 17 36 68	E-postadresse: bondelaget@bondelaget.no	Internett: www.bondelaget.no
Norges Bondelag	Org.nr.: 939678670	Bankkonto: 8101.05.12891			
Bondelagets Servicekontor AS	Org.nr.: 985063001 MVA	Bankkonto: 8101.05.91392			

Vår dato
2003-08-21

Vår referanse
1998/00037/018

U-land og i-landenes landbruk

Flere steder i handlingsplanen beskrives de rike lands landbrukspolitikk som et stort hinder for en god utvikling i u-landene, da u-landene som gruppe har store eksportinteresser knyttet til landbruket. Eks. s 9: "De rike landenes handelshindringer er spesielt høye for produkter som produseres av fattige, som matvarer og tekstiler".

U-land er en svært uensartet gruppe. Det er derfor vanskelig å bruke generelle utsagn om denne gruppen, men en del fellestrekk er verdt å nevne. Som gruppe er u-landene i dag netto-importører av mat og retningen på matstrømmen for u-landene snudde for et tiår siden. Det er forventet at denne trenden vil forsterke seg framover slik at kornimporten vil tredobles og kjøttimporten vil femdobles fram mot 2030, (FAO-studie World agriculture towards 2015/2030). Dette betyr ikke at handel med matvarer ikke er viktig, men de langt fleste u-land importerer mer landbruksprodukter enn de eksporterer.

De fleste u-land har en landbruksproduksjon som ikke er konkurransedyktig på verdensmarkedet. Disse landene er derfor avhengig av et importvern på denne sektoren. Det å beskytte egen matvareproduksjon er av avgjørende betydning for at disse landene skal kunne brødfø egen befolkning og utvikle en egen næringsmiddelindustri.

Et vesentlig moment i forhold til norsk landbruk er om de varer vi produserer her i landet overlapper med produkter der u-landene har viktige eksportinteresser. Før den diskusjonen kan det være nyttig å presentere begrepene tropiske og tempererte produkter. Blant tropiske produkter finner vi varer som kaffe, kakao, bomull, te, ris, tobakk og en rekke frukter. Tempererte produkter er bl.a. melk, mange grønnsaker, en del kornsorter, svinekjøtt og fjørfe. Det er innenfor det tropiske produktspekteret at u-landene har de beste naturgitte forutsetningene for å lykkes på verdensmarkedet. For de tropiske produktene som i-landene i liten grad produserer selv er tollnivået lavt allerede i dag. Det gjelder for eksempel te, kaffe, kakao, krydder og tropiske frukter. FAO peker på at det er innenfor vareslag som sukker, planteoljer, grønnsaker, sitrusfrukter, bananer og kakao som u-landene har størst muligheter til å utvide sin eksport i framtiden.

Det som særlig provoserer u-landene internasjonalt er alle former for eksportstøtte som finnes i verdenshandelen. Det er særlig USA og EU som er i fokus, men også Kanada og Australia har betydelige eksportstøtteordninger. Støtten brukes i stor grad til å opprettholde produksjon utover nasjonalt behov. Slik eksport har som regel lav bearbeidelsesgrad og selges på verdensmarkedet til priser som undergraver landbruket i mange u-land. Blant de tropiske produktene er det en del produkter som også produseres i nord og det gjelder for eksempel sukker og tobakk. For u-landene vil det være en stor fordel om disse produktene som de har gode forutsetninger for å produsere, i langt større grad ble overlatt til dem.

Landbruksdepartementet har nylig gjennomført en undersøkelse (Nasjonen 18 mars 2003) som viser at for de 15 produktene (korn, kjøtt, melkeprodukter, poteter, egg, poteter, m.m.) som utgjør brorparten av norsk produksjon, så har i-landene 90 % av handelen på verdensmarkedet og u-landene om lag 10 %. Av dette har MUL 0,03 %. De u-landene som i all vesentlig grad fyller opp disse 10 % er Argentina og Uruguay. Med unntak av noen få land i Sør-Amerika er det knapt produkter på verdensmarkedet fra u-land som kan erstatte norsk produksjon.

Vi finner det derfor naturlig at landbruksbeskrivelsen blir nyansert vesentlig slik at det kommer fram at det er svært liten grad overlapp mellom norsk landbruk og u-landenes landbruk. Den generelle argumentasjonen om u-landenes problemer med i-lands landbruket er rettet mot USA, EU og andre vestlige land og er ikke myntet på Norge som ikke har u-landseksport, men derimot er en stor importør.

I dag importerer Norge om lag halvparten av den maten vi spiser regnet etter kaloriforbruk. Det er sukker, ris, oljer, frukt og grønnsaker etc som utgjør brorparten av dette. Det vil derfor være naturlig om man i denne handlingsplanen arbeidet videre med å se nærmere på hvordan vi kan vri eksisterende import mer i retning av u-landene.

Landbruk og fellesgoder

”- Arbeide for å stanse forringelse av globale fellesgoder, inkludert bl.a. miljø og globale sikkerhet”. S. 19

”- Ta initiativ til å utvikle en nordisk kulturlandskapsstrategi for å sikre biologisk mangfold og de natur- og kulturhistoriske verdiene i kulturlandskapet.” s. 25

Det er helt avgjørende at vi greier å opprettholde landbruket på dagens nivå i Norge dersom biologisk mangfold og kulturlandskap skal sikres. Om lag 30 % av de rødlistede artene er knyttet til kulturlandskapet og er derigjennom helt avhengig av landbruk for å overleve. Hvordan dette skal løses gjennom en nordisk kulturlandskapsstrategi er uklart da det er aktivt landbruk som trengs og vi har en nasjonal og ikke nordisk landbrukspolitik. Det bør komme klarere fram at det biologiske mangfoldet i kulturlandskap er avhengig av fortsatt landbruksdrift.

Videre heter det at Regjeringen vil (s 28.) ”- Sikre at tilskuddsordningene i jordbruket blir mer produksjonsnøytrale og at de underbygger målene om bosetting og sysselsetting i distriktene og bidrar til god forvaltning av kulturlandskap og biologisk mangfold. ”

Å endre tilskuddsordningene i jordbruket i mer produksjonsnøytral retning er en balansegang i forhold til å sikre at produksjon fortsatt skal lønne seg. Dersom verdien av produksjonen blir for liten, risikerer vi at det ikke blir særlig fokus på denne, men derimot kun på å ha et minimum av aktivitet, dvs. færre dyr, mindre beitet og dyrket areal etc. Det vil redusere kulturlandskapet og det biologiske mangfoldet og vår matvareberedskap. Norges Bondelag mener derfor at man skal være svært forsiktig med å gå langt i denne retningen.

Norges Bondelag vil videre understreke at dersom det åpnes for import av produkter der Norge har egen produksjon vil dette kunne medføre tap av hele eller deler av denne produksjonen, og således ramme goder vi vil ta vare på slik som kulturlandskap, biologisk mangfold etc.

Vår dato
2003-08-21

Vår referanse
1998/00037/018

Bistand

Når bistanden er foreslått økt til 1 % av BNI er det viktig at dette får betydning for satsingen på landbruket i bistandsarbeidet slik som skissert i Bie-utvalgets nylig fremlagte rapport.

Biologisk mangfold

Det framkommer av handlingsplanen s. 25 at Regjeringen vil styrke arbeidet med opprettelse og utvidelse av nasjonalparker, og at Regjeringen nå ligger godt an til å fullføre nasjonalparkplanen innen 2010. Norges Bondelag ber om at det i handlingsplanen rettes fokus mot behovet for at nasjonalparkplanen følges opp med økonomiske ressurser for å sikre en bærekraftig bruk og forvaltningen av områdene.

I 1992 ble St.meld. nr. 62 (1991-1992) "Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge" behandlet av Stortinget. Ved slutføring av landsplanen i 2010, vil ca. 16% av Norges fastlandsareal være vernet etter naturvernloven. Betydelige deler av disse områdene ligger på privat grunn. Bakgrunnen for Stortingets målsettinger er å sikre større sammenhengende og verdifulle naturområder for framtidige generasjoner.

Nasjonalparker og landskapsvernområder kan karakteriseres som "perler" i norsk natur og vil derfor være attraktive som reisemål. Allerede i dag blir "urørt" natur markedsført i salg av Norge som ferieland. Verneområder som nasjonalparker, vil derfor kunne være en viktig kilde til utvikling av miljøbasert reiseliv.

Utfordringene knyttet til verneområdene ligger i å få til en god forvaltning av områdene hvor bønder og lokalbefolkning ser vernet som en mulighet for lokal verdiskaping, og ikke som en barriere og tapte ressurser. Dette krever tilførsel av ressurser og et regelverk og forvaltningsopplegg som legger til rette for miljøbasert næringsutvikling innenfor rammene av verneformålet.

I dag setter Miljøverndepartementet av svært begrensede midler til forvaltningsoppgaver som følge av vernet. Regelverket er svært rigid og åpner i liten grad for annen næringsvirksomhet enn tradisjonelt landbruk. I tillegg er arbeidet med forvaltningsplaner lite fokusert på tilrettelegging for miljøbasert næringsutvikling. Gjennom forslag til revidert nasjonalbudsjett har Regjeringen blant annet åpnet opp for kommersiell virksomhet og større bruk av sonering for å legge til rette for næringsaktivitet. Dette er bra, men ikke på langt nær tilstrekkelig.

Skal en lykkes i forvaltningen av disse områdene på lang sikt, er det en forutsetning at en sikrer et fortsatt aktivt landbruk og levende bygder, at det settes av ressurser til forvaltnings- og skjøtseloppgaver, og at bønder og lokalbefolkning ser mulighetene for å utnytt disse ressursene i næringssammenheng.

Norges Bondelag ber om at det i forbindelse med gjennomføringen av nasjonalparkplanen opprettes et forvaltnings- og næringsutviklingsfond knyttet til det enkelte verneområde og nasjonalpark. Målet med fondet vil være å stimulere til

Vår dato
2003-08-21

Vår referanse
1998/00037/018

---

en aktiv forvaltning, skjøtsel og miljøbasert næringsutvikling med basis i gårdens og lokalsamfunnets ressurser. Muligheter for økt lokal verdiskaping vil styrke interessen for å ta vare på viktige nasjonale natur- og kulturverdier. Fondet finansieres over Miljøverndepartementets budsjett. Det foreslås en årlig bevilgning på 30 mill. kroner.

Naturressurser

Jordbruk

Det framgår av handlingsplanen at Regjeringen vil arbeide for at hovedtyngden av dyrka jord egnet for matproduksjon vernes mot nedbygging. Norges Bondelag mener at dette er en alt for upresis og uforpliktende formulering sett i lys av den omfattende nedbygging av dyrka og dyrkbar jord som foregår i dag. Formuleringen står heller ikke i forhold til de utfordringer som Regjeringen har beskrevet i handlingsplanen hvor det heter at ”jordressursene er sårbare både i global og nasjonal målestokk. Kun 3 prosent av Norges landareal er dyrket. En bærekraftig forvaltning tilsier at dyrkede og dyrkbare arealer må bevares for å sikre mulighetene for matproduksjon for kommende generasjoner globalt og nasjonalt” (handlingsplanen s.12).

Gode kommunikasjonsårer og gode jordbruksarealer har fra gammelt av vært en viktig lokaliseringsfaktor for bosetning. I dag ligger mange av dagens byer og større tettsteder omkranset av verdifull dyrkningsjord. I etterkrigstiden har vekst i befolkning og næringsliv gjort at tettstedsarealene i Norge har hatt en voldsom vekst. Hensynet til bosetting, næringsliv og et effektivt transportsystem i de sentrale strøk, har ført til at verdifulle jordbruksarealer har gått tapt. Tall fra landbruksdepartementet viser at mellom 18-20.000 daa dyrka og dyrkbar mark årlig bygges ned. I 2002 viser statistikken at nærmere 14.000 dekar dyrka jord må vike plass for bl.a. boliger, institusjoner, veier og andre formål. Et slikt areal tilsvarer 2.500 fotballbaner eller nær 100 norske gjennomsnittsbruk. Avgangen i 2002 er 20% større enn i 2000 og ikke siden 1992 har jordbruket måttet gi fra seg like mye matjord.

Først ved St. meld. nr 29 (1996-97) ”Regional planlegging og arealpolitikk”, forsøkte myndighetene å stramme inn utviklingen av hensyn til jordvernet. Denne politikken ble ytterligere forsterket gjennom St. meld. nr 19 (1999-2000) ”Om norsk landbruk og matproduksjon”. I Næringskomiteens behandling av Stortingsmelding nr. 19 (1999 - 2000) «Om norsk landbruk og matproduksjon» heter det:

”Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, har merket seg at det etter krigen er skjedd en nedbygging av landbruksarealer som kan brukes til produksjon av mat og andre grunnleggende menneskelige behov. Jordsmonn, vann og luft er det viktigste grunnlaget for all biologisk produksjon og biologisk mangfold. Flertallet er derfor enig i at vern om jordsmonnet må integreres som en del av miljøvernet. Flertallet mener at det av hensyn til framtidige generasjoners behov bør arbeides mer aktivt for at slike arealer bevares.”

Vår dato
2003-08-21

Vår referanse
1998/00037/018

Også Sem-erklæringen understreker betydningen av jordvern for å forhindre at dyrka mark går tapt.

Erfaringene tilsier at det må en betydelig innskjerping til for å unngå en fortsatt omfattende nedbygging og tap av verdifulle jordressurser. De økonomiske strukturene og utsiktene til fortsatt vekst i de sentrale områder i Sør-Norge, tyder på at presset på disse verdifulle jordressursene vil fortsette. Det er derfor behov for sterkere styring av planlegging og utvikling for disse regionene på tvers av både kommune- og fylkesgrenser.

Norges Bondelag ber om at det i handlingsplanen går klart fram at dagens nedbygging av jordbruksarealer ikke kan fortsette, og at denne utviklingen ikke er akseptabel og må stoppes. Videre må det klart framkomme at sikring av jordvernet er en del av miljøvernet og viktig for å ta vare på det biologiske mangfoldet i jordbrukets kulturlandskap.

Desentralisering av myndighet og virkemidler til kommunen

I St. meld. nr. 19 (2001-2002) "Nye oppgaver for lokaldemokratiet", framgår det at ansvar og myndighet skal legges så nær dem det angår som mulig. Det lokale selvstyret skal styrkes, og kommunen skal være den viktigste arealforvaltningsmyndighet i fremtiden. I denne sammenheng er det blant annet vedtatt at deler av landbrukets juridiske og økonomiske virkemidler skal delegeres til kommunen fra og med 2004. En slik delegering av myndighet og virkemidler planlegges også innenfor andre sektorer som for eksempel naturforvaltning og miljøvern. Planlovutvalget legger nå fram sitt forslag til ny plan – og bygningslov. Kjernen i forslaget innebærer at kommunen i langt større grad enn i dag skal gis myndighet til å styre bruk og vern av dagens LNF- områder.

Norges Bondelag mener at en slik omlegging av offentlig sektor hvor kommunen og lokale aktører skal ta økt ansvar i forvaltningen, vil kreve tilførsel av økonomiske ressurser for å styrke den lokale kompetansen både hos de offentlige og private aktører. Norges Bondelag mener at dette på klart framkomme av handlingsplanen.

Med hilsen

Per Harald Agerup

Bjørnulf Kristiansen